

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

2023-05-29 Nr. NV-1262

ĮSTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-23-552(2) TAIS-23-5781(2)		DĖL SOCIALINIŲ PASLAUGŲ ĮSTATYMO NR. X-493 PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIGOS IR MOTINYSTĖS SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. IX-110 2, 10, 11 IR 11¹ STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, VAIKO TEISIŲ APSAUGOS PAGRINDŲ ĮSTATYMO NR. I-1234 2, 41 IR 52 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO IR VIETOS SAVIVALDOS ĮSTATYMO NR. I-533 6 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	Pasirenkama ☒ Taip ☐ Ne	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Pasirenkama ☒ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☐ Nesvarstyta 2023-05-16	Pasirenkama ☒ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☐ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Grąžinti tobulinti
Igyvendina Vyriausybės programą	Pasirenkama ☒ Taip ☐ Ne			

SPRENDŽIAMA PROBLEMA

Poreikis tobulinti socialinių paslaugų teisinį reguliavimą siejamas su siekiu spręsti sisteminės problemas:

- **Ribotas socialinių paslaugų prieinamumas negalią turinčių asmenų artimiesiems.** Tai neužtikrina jų teisės pailsėti ir išsaugoti savo fizinę ar emocinę sveikatą. Dabartinis laikino atokvėpio reglamentavimas nesudaro prielaidų jos plėtrai (*laikinu atokvėpiu naudojasi tik 760 iš 223 tūkst. asmenų su negalia artimųjų*).
- **Trūksta socialinių paslaugų bendruomenėje įvairioms asmenų grupėms** (asmenims su negalia, šeimoms, vaikams, priklausomiems nuo psichoaktyvių medžiagų, ir kt.). Jų prieinamumas nepakankamas ne tik dėl nepakankamai išvystytų paslaugų, bet ir dėl ribotų asmenų (šeimų) galimybių mokėti už paslaugas.
- **Socialinių paslaugų teikėjų ratas ribotas, nes paslaugas gali teikti tik juridiniai asmenys.** Tai turi įtakos nepakankamam socialinių paslaugų prieinamumui ir plėtrai, nesudaro galimybių atsirasti naujiems teikėjams, riboja teikėjų konkurenciją ir socialinių paslaugų gavėjų galimybes rinktis teikėją (*socialinių paslaugų įstaigų skaičius metai iš metų išlieka stabilus (apie 800) ir augimo tendencijų nestebima*).
- **Neužtikrinama vienoda socialinių paslaugų kokybė:**
 - nėra aiškių socialinių paslaugų kokybės vertinimo rodiklių, vieningo visoje šalyje taikomo socialinių paslaugų kokybės standarto. Kiekviena savivaldybė taiko skirtingus kokybės vertinimo įrankius ir metodus, kas lemia socialinių paslaugų kokybės netolygumus.
 - nenustatyti visų socialines paslaugas teikiančių darbuotojų kvalifikacijos reikalavimai, neužtikrinamas tolygus šių darbuotojų darbo krūvis.
 - nepakankamas socialinių paslaugų įstaigų vadovų darbo santykių ir reikalavimų jiems reglamentavimas.

Rengėjai iš esmės pateikia taiklius argumentus, kodėl reikia spręsti šias ir kitas kylančias problemas (*remiamasi atliktų mokslinių tyrimų išvadomis, Valstybės kontrolės audito ataskaitomis, JT neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos fakultatyvaus protokolo įgyvendinimo stebėsenos ataskaita*).

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

Pagrindinės siūlomos priemonės:

- **Pakeisti ir naujai reglamentuoti laikino atokvėpio paslaugą, kaip pagalbą suteikiant galimybę pailsėti asmeniui, prižiūrinčiam kitą asmenį,** kuriam nustatytas specialusis nuolatinės slaugos ar priežiūros / individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijos poreikis (*paslauga – akredituota, finansuojama iš savivaldybės biudžeto ir valstybės biudžeto dotacijos savivaldybės biudžetams, mokėjimo dydis – ne daugiau 30 proc. prižiūrimumo asmens gaunamos tikslinės kompensacijos / individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijos, finansavimo apimtis ir tvarką nustatys įgyvendinamieji teisės aktai*) (**nuo 2023-10-01**)
- **Įtraukti naujas socialinių dirbtuvių bei psichologinės ir socialinės rehabilitacijos vaikams paslaugas** (*teikiamos nemokamai, finansuojama iš ES struktūrinių fondų ir savivaldybių biudžeto*) (**nuo 2024-01-01**)
- **Sudaryti galimybę socialinę priežiūrą ir laikiną atokvėpį teikti fiziniams asmenims** (*vykdo individualią veiklą, nesusietas artimais giminystės / santuokiniais ryšiais, atitinka reikalavimus socialinių paslaugų srities darbuotojams, teikiamos paslaugos akredituotos*) (**nuo 2023-10-01**)
- **Įteisinti nuolatinį globotoją, prižiūrintį vaiką, kuriam nustatyta nuolatinė globa** ir kuris turi nesėkmingos globos ar įvaikinimo patirties; turi sunkiai išgydomų raidos / psichikos sutrikimų, negalių; piktnaudžiauja

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

psichotropinėmis medžiagomis; vyresnis nei 10 m.; drauge su juo yra nepilnamečiai tėvai ar kt. (*globotojas atitinka CK nustatytus reikalavimus, turi ne žemesnį nei vidurinį išsilavinimą, ne mažesnę nei 1 m. patirtį globojant vaiką / vykdant budinčio globotojo veiklą, vykdo individualią veiklą pagal sutartį su globos centru, kuris yra paskirtas vaiko nuolatiniu globėju*). Taip pat patikslinti reikalavimus budintiems globotojams (*ne žemesnis nei vidurinis išsilavinimas ir kt.*) **(nuo 2024-01-01)**

- **Sukurti vieningą socialinių paslaugų kokybės standartą**, t.y. socialinių paslaugų kokybės lygį atspindinčius rodiklius, kuriais bus vertinama teikiamų paslaugų kokybė ir jos pokyčiai. Šie reikalavimai pakeis dabar nustatytas socialinės globos normas, reikalavimus akredituojamoms paslaugoms ir kt. **(nuo 2029-01-01)**
- **Patikslinti reikalavimus socialinių paslaugų srities darbuotojams** (*atsisakyti nuostatų, kad socialiniu darbuotoju gali dirbti asmuo, turintis socialinės pedagogikos kvalifikacinį laipsnį; nustatyti kvalifikacinius reikalavimus įstaigos užimtumo specialistui, socialinės įtraukties koordinatoriui, patikslinti reikalavimus individualios priežiūros darbuotojui ir kt.*) **(nuo 2024-01-01 su pereinamosiomis nuostatomis)**
- **Numatyti biudžetinių ir viešųjų socialinių paslaugų įstaigų vadovams kadencijas** (*viešo konkurso būdu skiriamas 5 m. kadencijai, kadencijų skaičius neribojamas*) bei pareigą atitikti nepriekaištingos reputacijos reikalavimus **(nuo 2023-10-01)**
- **Patikslinti asmens (šeimos) mokėjimą už socialines paslaugas** **(nuo 2024-01-01, išskyrus laikiną atokvėpį)**
 - Įteisinti nemokamą tokių paslaugų, kurias savivaldybės ir šiuo metu dažniausiai teikia nemokamai, teikimą (*pvz., prevencinės paslaugos, sociokultūrinės paslaugos, higienos paslaugos, vaikų dienos socialinė priežiūra, socialinė priežiūra šeimoms, pagalba globėjams / globotojams / įtėviams / šeimynoms ir kt.*)
 - Nustatyti, kad socialinių dirbtuvių paslaugos, intensyvi krizių įveikimo pagalba (*be apgyvendinimo*), palydėjimo paslauga jaunuoliams, psichologinė ir socialinė reabilitacija vaikams teikiamos nemokamai.
 - Nustatyti, kad mokėjimo už laikiną atokvėpį, socialinę priežiūrą (*pvz., pagalbą į namus*) ar dienos socialinę globą dydis, asmenims, kurie gauna individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensaciją pagal Tikslinių kompensacijų įstatymą, neturi viršyti 30 proc. šios kompensacijos (*kitos pajamos nebevertinamos*).
 - Į asmens su negalia mokėjimą už socialines paslaugas įtraukti tik su darbo santykiais susijusių pajamų dalį, viršijančią 1 MMA. Atsisakyti šeimos pajamų vertinimo tais atvejais, kai dienos socialinė globa teikiama šeimoje gyvenančiam asmeniui. Nustatyti mokėjimo už paslaugas dydžius, kai asmuo gauna kelias paslaugas.
 - Nustatyti, kad mokant už ilgalaikę socialinę globą, įskaitomas asmens turimas ar per praėjusius 24 mėn. (*dabar – 12 mėn.*) turėtas turtas. Padidinti turto normatyvą iki 50 kv.m (*dabar – 12 kv.m*). Iš vertinamo turto sąrašo išbraukti privalomas registruoti transporto priemonės, žemės ūkio techniką, akcijas, obligacijas ir kt.

Kartu su Įstatymo projektu teikiami ir Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo, Ligos ir motinystės įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo pakeitimų projektai, siekiant atitinkamai suderinti teisinį reguliavimą.

Lėšų poreikis:

	2024 m.	2025 m.	2026 m.
Iš savivaldybių biudžetų	apie 6,7 mln. eurų*	8,7 mln. eurų*	11 mln. eurų*
Iš valstybės dotacijų savivaldybėms	apie 8,6 mln. eurų**	18,4 mln. eurų	18,6 mln. eurų
Iš Sodros biudžeto	apie 32 tūkst. eurų***	55 tūkst. eurų***	80 tūkst. eurų***

* tikėtina, kad ši suma bus mažesnė (2024 m. – apie 4,6 mln. eurų, 2025 m. – 5,3 mln. eurų, 2026 m. – 6,1 mln. eurų), nes skatinant alternatyvias institucijoms vaiko globos formas, mažės lėšų poreikis bendruomeniniams vaikų globos namams išlaikyti.

** iš jų apie 7,7 mln. eurų laikino atokvėpio paslaugai, apie 1 mln. eurų asmenų su sunkia negalia paslaugoms, sumažėjus jų mokėjimo dydžiams už dienos socialinę globą.

*** ligos išmokai nuolatiniams globotojams mokėti

Laikiną atokvėpį preliminarai planuojama suteikti 2023 m. IV ketv. – apie 6400 asmenų, 2024 m. ir vėliau kasmet – apie 14 300 asmenų. Atsižvelgiant į valstybės finansines galimybes ir socialinių paslaugų teikėjų pajėgumus, augimas planuojamas kasmet (nuo 2027 m.) apie 5 proc. (preliminarus valstybės dotacijos dydis, atsižvelgiant į vidutinės paslaugų kainas, – apie 1200 eurų).

Rengėjų pasiūlytos priemonės iš esmės laikytinos tinkamomis. Veiksmingai jas įgyvendinus, tikėtinas teigiamas poveikis socialinių paslaugų prieinamumo ir kokybės didinimui.

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

Rengėjai numato naujų nuostatų įsigaliojimo terminus, pasiūlydami ir kai kurių jų taikymo pereinamuosius laikotarpius tam, kad institucijos ir darbuotojai spėtų pasiruošti. Pvz., nuo 2024-01-01 nustačius, kad dirbti socialiniu darbuotoju nebegalės socialinės pedagogikos studijas baigę asmenys, iki tol priimtiems į šias pareigas darbuotojams suteikiama teisė dirbti iki 2028-12-31. Nauji reikalavimai jau dirbantiems įstaigos užimtumo specialistams, socialinės įtraukties koordinatoriams taikomi tik nuo 2025-07-01. Budintiems globotojams jau su globos centru sudariusiems sutartis, nauji reikalavimai taikomi nuo 2029-01-01. Neterminuoti jau paskirtiems įstaigų

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

vadovams 5 m. kadencija skaičiuojama nuo 2023-10-01. Naują socialinių paslaugų kokybės standartą (įsigalioja 2029-01-01) planuojama parengti ir patvirtinti iki 2025-07-01.

Rengėjai yra atlikę nuostatų, ribojančių galimybę užsiimti socialinės įtraukties koordinatoriaus, socialinių paslaugų įstaigos užimtumo specialisto ir socialinio darbuotojo profesijomis ar jomis verstis, proporcingumo vertinimą. Taip pat atliktas ūkio subjektų administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų vertinimas. Jeigu bus susiduriama su socialinių darbuotojų trūkumo problema, numatoma svarstyti priemones jai spręsti (pvz., perduoti funkcijas kitiems socialinių paslaugų srities darbuotojams; sudaryti teises prielaidas asmenims, įgijusiems socialinės pedagogikos išsilavinimą, dirbti su vaikais ir šeimomis socialinio pedagogo pareigose ir kt.).

STEBĖSENA

Siekiant įvertinti naujai reglamentuotos laikino atokvėpio paslaugos efektyvumą ir racionalaus lėšų paslaugoms planavimo bei naudojimo, rengėjai siūlo numatyti šios paslaugos teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą (vertinimo laikotarpis – 5 metai). Numatoma įvertinti, ar laikino atokvėpio paslaugos teisinis reguliavimas turėjo įtakos socialinių paslaugų prieinamumui, ar ši paslauga turėjo įtakos asmens (šeimoms) galimybėms pailsėti nuo asmens su negalia priežiūros, fizinės ir emocinės sveikatos išsaugojimui, taip pat kokią įtaką šis teisinis reguliavimas turėjo valstybės finansams, skiriamams socialinėms paslaugoms.

Taip pat rengėjai (nuo įstatymo įsigaliojimo) planuoja stebėti, kiek fizinių asmenų teiks paslaugas, kiek asmenų gaus naujas paslaugas, kiek bus šių socialinių paslaugų teikėjų, kiek nuolatinių globotojų prižiūrės likusių be tėvų globos vaikų ir kokių jų skaičių, kiek asmenų už ilgalaikę socialinę globą mokės tik atsižvelgiant į pajamas, t. y. nemokės atsižvelgiant į turtą, kiek asmenų, gaunančių individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijas, gaus socialines paslaugas. Remiantis šiais rodikliais bus vertinama naujo reglamentavimo nauda, atpažįstamos spragos ir nuostatos tobulinamos.

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Siūlomos priemonės plačiai derintos ir ne kartą aptartos su suinteresuotomis organizacijomis: Neįgaliųjų reikalų taryba, Lietuvos socialinio darbo taryba, socialinių įstaigų vadovus vienijančiomis asociacijomis, neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijomis, Lietuvos šeimynų asociacija, Nacionaliniu skurdo mažinimo organizacijų tinklu, Lietuvos socialinių darbuotojų asociacija ir kt.

Rengiant įstatymo projektą vykdytos viešosios konsultacijos ir atsižvelgta į 2022 – 2023 m. vykusią konsultacijų su savivaldybėmis, globos centrais, asmenų su negalia nevyriausybinių organizacijų, socialinių įstaigų vadovus vienijančiomis asociacijomis bei aptarimų su Neįgaliųjų reikalų taryba, Socialinio darbo taryba, Lietuvos savivaldybių asociacija metu pateiktus pasiūlymus.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

Projektai suderinti su SAM, ŠMSM, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, patikslinti pagal TM, FM, EIM, VRM, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos, Vyriausybės atstovų įstaigos, Valstybės duomenų apsaugos inspekcijos, SPPD, Neįgaliųjų reikalų departamento ir kt. pastabas.

FM yra atkreipusi dėmesį, kad klausimas dėl naujų nuostatų įgyvendinimo finansinių galimybių, turėtų būti svarstomas numatomuose organizuoti pasitarimuose dėl 2024–2026 m. planuojamų pasiekti rezultatų ir maksimalių valstybės biudžeto asignavimų sumų.

Po projektų aptarimo tarpinstituciniame pasitarime organizuotas FM, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Vyriausybės kanceliarijos atstovų pasitarimas siūlomų priemonių finansavimui aptarti. Sutarta atsisakyti nemokamo laikino atokvėpio teikimo (*bus mokama iki 30 proc. gaunamos tikslinės kompensacijos kompensacijos*), numatyti, kad laikino atokvėpio paslaugų finansavimo apimtys bus nustatytos Vyriausybės tvirtinamoje Socialinių paslaugų lėšų apskaičiavimo ir finansavimo metodikoje, sudaryti galimybę savivaldybėms nusistatyti maksimalų socialinių paslaugų finansavimo dydį, patikslinti įsigaliojimo datas ir kt.

Projektai patikslinti pagal Vyriausybės kanceliarijos Socialinės politikos grupės ir Teisės grupės pastabas (*suderinta darbo tvarka*).

PAŽYMĄ PARENGĖ

Daiva Buivydaitytė-Garbštienė

Socialinės politikos grupė, vyresnioji patarėja